

ALS LUCIA DI LAMMERMOOR IN DE ARENA DI VERONA

ALS ASTRIFIAMMANTE AKS DIE KÖNIGIN DER NACHT IN MOZARTS DIE ZAUBERFLÖTE, TEATRO LA FENICE, 1969

Cristina Deutekom 80

VAN KOUSENSTOPSTER TOT KONINGIN VAN DE NACHT

TEKST RENÉ SEGHERS FOTOGRAFIE ARCHIEF CRISTINA EN JACOB DEUTEKOM

Als Stientje Engel werd ze op 31 augustus 1931 geboren in de Spaarn-dammerbuurt te Amsterdam. Als Cristina Deutekom opende ze in 1974 het seizoen aan de Metropolitan Opera New York, iets dat geen enkele Nederlandse sopraan haar heeft nagedaan. Op 26 oktober wordt haar tachtigste verjaardag groots gevierd met een *tribute* in Koninklijk Theater Carré.

Stientje Engel, als vijfjarige blèrde ze al mee met grammofoonplaten van Amsterdamse volksmuziek. Als kleuterjuf Koster tijdens de ritmische gymnastieklessen stukjes liet opvoeren, hing ze parmantig de mini-vedette uit. Veel te vroeg in dat onbekommerde kinderleven werd het jonge gezinnetje bestaande uit vader, moeder, Cristina en haar pianospelende broer Co, overvallen door de Tweede Wereldoorlog. Gelukkig werkte vader Engel op de Westersuikerfabriek. 'Dat was mazzel, want de fabriek betaalde deels uit in suiker, wat tijdens de oorlogsjaren een fantastisch ruilmiddel was.' Cristina's grote passie op school waren

de muzieklessen, waarbij ze boven alles en iedereen uit zong. Ze was naar eigen zeggen een ijverige leerling: 'Ik had goede rapporten, maar toen het laatste jaar voor de deur stond zeiden ze dat ik te jong was om over te gaan. Achteraf realiseerde ik mij dat dit laatste jaar je voorbereidde op een vervolgstudie. Ik was maar een arbeiderskind, dus dat had voor mij geen zin. Ik moest aan het werk.' Haar droom om etaleur te worden werd evenmin verwezenlijkt. Cristina: 'Het werd kousen stoppen voor de chique madammen van de Rosse Buurt.'

MET ECHTGENOOT JACOB EN DOCHTER IRMA

SCHLAGERZANGERES

Na de oorlog maakten de overlevenden de balans op. Cristina: 'Velen die wij hadden gekend waren niet teruggekeerd. Zeker in onze buurt.' In het boek 'La Deutekom' van Pierre Huyskens, vertelt ze: 'Mijn broer introduceerde me bij een cabaretgroepje waarin ik naoorlogse schlagers zong. Mijn lievelingsnummer was "Sentimental journey", waarin je zo lekker schmieren kon. Geloof maar niet dat het grote operawerk mij de sterren van toen heeft doen vergeten. Tante Leen, Johnny Jordaan en Willy Alberti horen bij het grote heimwee dat het begrip Amsterdam altijd voor mij heeft betekend.'

HET SPOOK VAN DE OPERA

Als iemand Cristina in 1947 had verteld dat ze eens de Metropolitan Opera zou openen, had ze hartelijk gelachen. Zelfs een bezoek aan de stad kwam in haar stoutste dromen niet voor vertelt ze: 'Hoe moest je daar dan komen?! Nee, ik droomde lekker weg bij de platen van Richard Tauber, Beniamino Gigli, Bing Crosby en Frank Sinatra.' Al dromend liep ze in 1948 bokser Jacob Deutekom tegen het lijf. 'Op een bokszolder op de Kloveniersburgwal. Hij won alles op K.O. zeiden ze. Dat maakte indruk destijds. Alleen was hij op dat moment nog met mijn vriendin. Pas toen die het uitmaakte omdat het zo'n vervelende jongen was, kon ik nagaan of dat wel echt zo was.' Zo leuk als Cristina haar stoere bokser vond, zo veel pech had Jacob aanvankelijk met het arrangeren van een *date*. Jacob: 'Ze had altijd zangles of repetitie. Toen ben ik op het laatst ook maar bij dat religieuze koor gegaan.' Toen een deel van de keurige oratoriumkoorleden gegrepen werd door 'het spook van de opera', ontstond er een afsplitsing. Cristina en Jacob gingen mee naar

het operakoor. Cristina: 'Nog steeds als hobby. Zelfs in 1954 nadat ik al was bevallen van Irma, zochten we onze toekomst vooral in het vinden van beter werk.'

OPERETTEKONINGIN

Met Cristina in een prominente rol had het operakoor groot succes. Het leverde haar onverwacht een studiebeurs op voor het zangklasje van het conservatorium. Cristina: 'En zoveel jaloezie van mijn medekoorleden, dat wij ons gedwongen zagen het koor te verlaten. We zijn toen naar operettevereniging Thalia overstapt. Daar heb ik mijn passie voor de operette uit kunnen leven. Mijn eerste grote rol was Laura in "De bedelstudent". Het was met pijn in mijn hart dat ik in 1961 afscheid van Thalia nam. Maar ik kreeg toen een voltijds opleiding bij De Nederlandse Opera aangeboden en moest stoppen bij de operette.' Bijna als vanzelfsprekend volgde daarna de doorbraak bij De Nederlandse Opera, toen Cristina er op 3 juni 1963 debuteerde als Koningin van de Nacht in Mozarts 'Die Zauberflöte'. Lex van Delden schreef in Het Parool: 'Hier komt een wereldcarrière aan.' De overige Nederlandse pers volgde crescendo, maar vervolgens gebeurde er niets. Cristina: 'Ik kreeg de jaren daarna alleen bijrolletjes te zingen. Ik voelde me slecht behandeld en begon te denken aan opgeven...'

'WEGENS BEËINDIGING ZANGCARRIÈRE: PIANO TE KOOP...'

De wanhoopsgedachten werden er niet minder op toen ze in november 1965 het kleine rolletje van Mariandl in 'Der Rosenkavalier' mocht zingen. Gastdirigent Richard Kraus kon zo'n eersteklas Mariandl wel in Barcelona gebruiken. Cristina: 'Die Barcelona-Mariandl vond een jaar later plaats. Ik had mijn piano

ALS ROSSINI'S ARMIDA

toen net te koop gezet in de krant. Toch wilde ik daar wel goed voor de dag komen natuurlijk. Het was dan wel een onbeduidend rolletje, maar wel met een echte hoge C. Ik zong mezelf in met aria's van de "Koningin van de Nacht". Net toen ik "Der Hölle Rache" aan het zingen was, kwam de wereldberoemde sopraan Elisabeth Schwarzkopf voorbij. Zij zong de hoofdrol: de Feldmarschallin.' Stomverbaasd gooide Schwarzkopf de deur van Deutekoms kleedkamer open en vroeg: 'Mein schatzlein, weet je zeker dat je in de juiste opera zit?' Ze begreep niet dat haar Mariandl niet ergens in een beroemd theater de hoofdrol in 'Die Zauberflöte' stond te zingen. Cristina: 'Ze stelde me direct voor aan haar impresario Rudi Rothenberg en het duo wedde erom of het nog voor het einde van 1967 zou lukken mij aan de Metropolitan Opera van New York te laten debuten. Ik! Stientje Deutekom!'

VOLUMINEUS

Dat dit lukte is achteraf geen wonder, want Deutekoms stem was inderdaad een uniek instrument. 'Coloratuursopranen waren er genoeg, maar bijna allemaal misten ze resonantie in die diepe noten die nodig zijn in echte dramatisch coloratuurpartijen. Mijn stem omvat vier octaven. Ik heb altijd gezegd dat de sleutel tot mijn succes meer in mijn lage, dan in mijn hoge noten lag. In mijn studietijd kon ik gewoon meezingen met de bassen.'

HET ECHTE WERK

Dat brengt het gesprek op het repertoire dat ze deelde met Maria Callas, Joan Sutherland en Montserrat Caballé, dat van de *prima donna assoluta*. Cristina nuchter: 'Meestal hoor je dat die rollen moeilijk zijn, maar bij mij klonken die zware rollen alsof

ALS ORTLINDE IN WAGNER'S DIE WALKÜRE (STADSSCHOUWBURG 1963)

het niets voorstelde. Ik kon dat gewoon. Mijn techniek was een tweede natuur. Ik moest vooral mijn plankenkoorts overwinnen, een mengeling van faalangst en verlegenheid. Maar die stem, die zat gewoon zo in mijn keel.' Vanuit haar internationale doorbraak als Koningin van de Nacht begon voor Deutekom een wereldcarrière die haar van de New Yorkse Metropolitan Opera naar de Arena di Verona voerde en van Barcelona naar Wenen, Rome, Berlijn en Tokyo. Ze trad zelfs meerdere malen op in het Teheran van de Shah. Glansrollen waren Elvira in 'I puritani', Elena in 'I vespri Siciliani', Lucia di Lammermoor en Giselda in 'I Lombardi' (welke opera ze voor Philips opnam met Plácido Domingo). Later volgden de allerswaarste dramatische rollen als Norma, Medea en Abigail in 'Nabucco'. Uiteindelijk maakte ze grote indruk als Turandot, waarbij haar stem koor en orkest doorkliefde als een kristallen zwaard. 'Kort maar krachtig, die partij. Je moest er echt in exploderen, maar dan kwam er ook wat los.'

HOJOTOHO, HOJOTOHO...

De 'bijrolletjestijd' leverde achteraf een paar verrassende foto's op. Wat te denken van La Deutekoms Ortlinde in Wagner's 'Die Walküre' uit 1963. Deutekoms ogen beginnen te glimmen. Ze kijkt op naar Jacob en zingt hem haar beroemde noten uit de Walkürenritt toe: 'Hojo-to-ho. Hojo-to-hoo tralaaaaaa'. Deutekom zingt! Verbluffend, want sinds het herseninfarct dat haar in 2004 trof heeft ze moeite met praten. Cristina: 'Spreken is moeilijk en ik ben snel moe, vandaar dat ik me sindsdien volledig teruggetrokken heb. Maar zingen gaat prima. Het is als met stotteraars, die stotteren vaak niet als ze zingen omdat de verbindingen dan *legato* zijn.'

BOOS

Hoewel Cristina achteraf natuurlijk een lange neus naar De Nederlandse Opera kon maken, irriteert ze zich tot op de dag van vandaag over het aldaar gevoerde beleid. 'Goede Nederlandse zangers en zangeressen, die in niets onderdoen voor de buitenlandse artiesten die ze halen, zingen daar nog steeds bijrolletjes. Wat nou beleid? Als ze oren aan hun hoofd hadden gehad, hadden ze net als Bayreuth en de rest van Duitsland al tien jaar geleden kunnen horen dat Eva-Maria Westbroek kon zingen. Dan hadden we er hier vaker plezier van gehad. Dat geldt overigens niet alleen voor Eva-Maria. Heb jij Frank van Aken weleens bij DNO gehoord? Dus zingt hij dan "maar" in Bayreuth, Wenen en La Scala. En zo kan ik er nog wel tien opnoemen. Het is een schande, schrijf dat maar op.' Daar zien we dan even een glimp van het befaamde explosieve karakter van La Deutekom. 'Een familietrekje. Ik kan niet tegen onrecht, dan kan ik zomaar ontploffen. Ik heb tien jaar aan het conservatorium les proberen te geven, maar kon op het eind niet meer tegen de bureaucratie op. Daar zitten muzikwetenschappers die zelf nooit hebben opgetreden. Zo komt er natuurlijk nooit iets van de grond. Kwam er een jong talent binnen die een stem opzette, dan werd er gezegd: "Piano! Piano!" Want waarom zou een Nederlandse zanger een trompet in zijn keel moeten hebben hè? Aan De Nederlandse Opera zing je straks toch alleen maar onbeduidende b-rolletjes! Ach, als ik er nog aan denk. *'Der Hölle Rache kocht in meinem Herzen tralalalaa...'*

TACHTIG EN VERDER

Deutekom is blij haar tachtigste te mogen vieren, omdat die leeftijd haar een perfect excuus verschaft om hardop uit te spreken dat ze niets meer wil. 'Nou ja, we willen natuurlijk ge-

woon gelukkig zijn. Maar ik heb een druk leven gehad en sinds dat herseninfarct kan ik niet zoveel meer aan als vroeger. Ik kan wel genieten van de kleine dingen in het leven. Zoals wanneer er een mooie opera op de radio is. Vooral als het een bekende is of als iemand die ik lessen of masterclasses heb gegeven zingt. Daar heb ik dan plezier in. Als het maar niet van die rare toestanden zijn hè, zoals je op televisie wel hebt. Dat je bij het zingen je broek uit moet doen enzo. Gewoon mooi zingen is voor mij genoeg.'

SLOTAPPLAUS VOOR CRISTINA DEUTEKOM

26 OKTOBER

Cristina Deutekom 80 Gala (ten bate van Het Rode Kruis)

Locatie: Koninklijk Theater Carré

M.m.v.: Charlotte Margiono, Eva-Maria Westbroek, Marco Bakker, Peter Gijsberse, Mini&Maxi, Harrie van der Plas, Henk Poort, Ernst Daniël Smid, Het koor van De Nederlandse Opera en een driedubbele surprise act.

Info & tickets (van € 29 t/m € 49): www.carre.nl

HET GASTENBOEK

Het 'Cristina Deutekom 80 Gala' in Koninklijk Theater Carré wordt opgeluisterd door een keur van collega's waar Deutekom tijdens haar carrière mee heeft gezongen of die ze later les of vocaal advies heeft gegeven. Marco Bakker: 'Ik heb in de loop der jaren meerdere malen met Cristina opgetreden. En wat niemand weet: ik heb een paar lessen bij haar genomen. Maar dat terzijde. Ik wil alleen maar even benadrukken wat ze voor de opera in Nederland heeft betekend. Haar fenomenale techniek maakte haar tot 's werelds beste Koningin van de Nacht. Zonder reserve: de beste.'

Bariton Henk Poort won in 1988 het eerste Cristina Deutekom concours. Ook Poort mengt zich in de discussie over het gebrek aan respect voor talent van eigen bodem: 'Cristina is ereburgeres van Verona en ereburgeres van San Diego, maar De Nederlandse Opera heeft haar nooit geëerd.' Zelf deelt Poort de slechte ervaringen met De Nederlandse Opera niet. 'Want ik heb er nooit gezongen! Maar het gaat over Cristina. Daarvan zeg ik dat er op de

hele wereld nooit een sopraan is geweest die de Koningin van de Nacht beter heeft gezongen dan zij.' Poorts winst in het Deutekom Concours leverde hem de hoofdrol op in 'Il Trovatore' bij Opera Forum: 'Daarna heb ik daar nog in 'Madama Butterfly' en 'Macbeth' gezongen. Prachtige rollen, maar toen kwam er een wisseling van de wacht en werd ik niet eens meer uitgenodigd voor audities. Maar los van mij: kijk in de programmaboekjes van De Nederlandse Opera. Hoeveel Nederlanders zie je daar? Waar moeten mensen die van het Conservatorium afkomen het vak dan leren? Ondertussen moet heel Nederland inleveren maar krijgt Pierre Audi er nog wat bij, zodat hij nog meer buitenlanders kan halen.'

Bariton, televisie- en radiopresentator Ernst Daniël Smid is niet alleen fan van Deutekom, maar met impresario Jacques Senf en Cristina's vroegere manager Pieter Alferink, ook initiatiefnemer van het Gala in Carré: 'Van Mozart tot Mascagni vond alles een geweldige plek in haar stem. Ze stak er met kop en schouders boven uit. Smid weet waarover hij spreekt, want als jongeling mocht hij enkele

malen duetten uit opera en operette met Deutekom zingen. Hij betreurt het nog steeds dat een nieuwjaarsconcert in 1985/86 niet doorging, omdat Deutekom onverwacht haar carrière moest beëindigen nadat ze hartklachten kreeg. Maar vóór Deutekom optreden is natuurlijk ook prachtig. Smid: 'Het valt mij telkens weer op hoe ondankbaar wij omgaan met onze eigen sterren. Verlopen carrières van internationale, door grachtengordels ondersteunde, zangers worden gecultiveerd en onze eigen sterren, al dan niet in ruste, moeten het doen met een vijftig woorden tellend in memoriam na hun verscheiden. Beschamend. Met het oprichten van de Stichting Gala Concerten heb ik daarom het initiatief genomen om Cristina een Grand Overture te brengen op haar tachtigste verjaardag. Voor het goede doel, het Rode Kruis. Iedereen bood spontaan zijn medewerking aan. Ook onze diva van heden, Eva-Maria Westbroek. Dan is er nog een verrassingsode van drie surprise collega's. Het wordt een ontroerende avond waarin de ware Koningin van 's lands Opera een geschenk ontvangt uit de harten en kelen van alle aanwezigen.'